

ZDRAVIE V BUDÚCNOSTI ZAŤAŽÍ VAŠE PEŇAŽENKY VIAC

MATEJ BĀRTA

matej.barta@iness.sk

<https://doi.org/10.70016/MNGJ3667>

Jednou z najdôležitejších výziev, ktorým dnes západný svet v oblasti zdravotníctva čelí, je starnutie populácie. To totiž bude viesť k vyššiemu dopytu po zdravotnej starostlivosti, na ktorý sa však bude skladať nižší počet ekonomicky aktívnych jednotlivcov. Mnohé krajiny - vrátane Slovenska - tak čaká úloha skĺbiť demografickú

zmenu so zlepšovaním (alebo aspoň zachovaním) dostupnosti a kvality zdravotnej starostlivosti.

Dôležitosť témy reflektuje aj séria publikácií s názvom Ageing report (voľne preložiteľné ako Správa o starnutí), ktorú pripravuje Európska komisia (EK).

EK v týchto dokumentoch analyzuje dopad starnutia populácie na členské štáty v štyroch oblastiach spoločenského zriadenia – dôchodky, zdravotná starostlivosť, dlhodobá starostlivosť a vzdelanie. Sekciu posledného Ageing reportu z roku 2021 venujúcu sa zdravotnej starostlivosti sme bližšie analyzovali v našej publikácii *Drahá budúcnosť zdravia*. V tomto texte sa bližšie pozrieme na rovnakú tému v aktuálnej verzii z apríla 2024.

Ageing report 2024 obsahuje sedem namodelovaných scenárov¹ vývoja verejných výdavkov na zdravotnú starostlivosť², pričom v každom z nich upravuje hodnoty použitých premenných:

1. Základný scenár zachytáva najmä vplyv starnutia obyvateľstva a mierny vplyv nedemografických faktorov ako napríklad technologický vývoj.
2. Rizikový scenár predpokladá rýchlejší nábeh výdavkov na začiatku prognózovaného obdobia v porovnaní so základným scenárom.
3. Čistý demografický scenár sa snaží samostatne odhadnúť vplyv starnutia obyvateľstva na budúce výdavky na verejné zdravotníctvo bez akýchkoľvek nedemografických faktorov.
4. Scenár zloženej indexácie pre jednotlivé sektory zachytáva dôležitosť a vývoj nákladovosti rôznych zložiek poskytovania zdravotnej starostlivosti separátne (nemocničná starostlivosť, ambulantná starostlivosť a farmaceutické a terapeutické pomôcky).
5. Scenár intenzity práce odhaduje vývoj výdavkov na zdravotnú starostlivosť s predpokladom, že zmeny nákladov sú spôsobené skôr zmenami v produktivite práce než rastom národného dôchodku, keďže zdravotníctvo je odvetvie s vysokou intenzitou práce.
6. Scenár starnutia v zdraví zachytáva potenciálny vplyv „zdravého starnutia“ (neskorší nástup chorôb) v súlade s predpokladaným poklesom úmrtnosti a následným predĺžením strednej dĺžky života.
7. Scenár bez zdravého starnutia odhaduje vplyv hypotézy o rozšírení chorobnosti (posúva sa doba dožitia, ale nástup chronických chorôb ostáva v rovnakom veku) na prognózy verejných výdavkov na zdravotníctvo.

Tabuľka 1: Verejné výdavky na zdravotnú starostlivosť na Slovensku a v Európskej únii (% HDP)

Scenár	Výdavky 2022 (% HDP)		Výdavky 2030 (% HDP)		Výdavky 2070 (% HDP)		Zmena 2022-2070 (%)	
	SK	EÚ	SK	EÚ	SK	EÚ	SK	EÚ
Základný scenár	5,7	6,9	6,4	6,7	7,3	7,3	27	5
Rizikový scenár			6,8	6,9	8,6	8,1	49	18
Čistý demografický scenár			6,4	6,7	7,0	7,1	22	3
Scenár zloženej indexácie pre jednotlivé sektory			6,1	6,7	6,2	7,0	9	1
Scenár intenzity práce			6,8	6,7	8,5	7,6	48	11
Scenár starnutia v zdraví			6,3	6,6	6,6	6,9	15	0
Scenár bez zdravého starnutia			6,6	6,8	8,1	7,7	40	12

Zdroj: Ageing report 2024³

1 Bližší popis jednotlivých scenárov a metodiky ich výpočtu je dostupný v samotnom Ageing reporte

2 Jedná sa o výdavky z verejného zdravotného poistenia a prípadných ďalších povinných schém. Tieto výdavky nezahŕňajú ďalšie výdavky financované z iných zdrojov, typicky kapitálové výdavky napríklad z Plánu obnovy a pod.

3 https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2022-2070_en

Tabuľka 1 ukazuje vývoj verejných výdavkov na zdravotnú starostlivosť na Slovensku a v Európskej únii (EÚ) v siedmich vyššie spomínaných scenároch. Predikcie v Ageing reporte 2024 začínajú od roku 2022 a sú namodelované až do roku 2070, pričom v prílohách publikácie je možné nájsť odhad pre každý z rokov v tomto období. V tomto texte sme sa zamerali na prognózy pre roky 2030 (relatívne blízka budúcnosť) a 2070 (dlhodobá prognóza). Aktuálne slovenské demografické prognózy naznačujú, že starnutie Slovenska bude kulminovať v polovici 60.rokov tohto storočia.

Z vyššie uvedených dát je možné zdôrazniť niekoľko trendov a vzorcov. Po prvé, aj v roku 2030, aj v roku 2070 narástli slovenské verejné výdavky na zdravotníctvo vo všetkých namodelovaných scenároch. Zatiaľ čo v roku 2022 boli výdavky Slovenska na úrovni 5,7 % HDP, v roku 2030 sa už v závislosti od scenáru pohybujú medzi 6,1 a 6,8 % HDP a v roku 2070 medzi 6,2 a 8,6 % HDP. Rast výdavkov na Slovenku sa tak podľa predikcií EK medzi rokmi 2022 a 2070 pohybuje medzi 9 % (Scenár zloženej indexácie pre jednotlivé sektory) a 49 % (Rizikový scenár).

Zaujímavé je, že vývoj na úrovni EÚ nekopíruje trend rastu vo všetkých scenároch, ktorý vidíme na Slovensku. V roku 2030 dokonca podľa predikcií EK v žiadnom zo siedmich scenárov na úrovni EÚ nepríde k nárastu - v Rizikovom scenári ostávajú verejné výdavky na zdravotníctvo na úrovni 6,9 % HDP, vo zvyšných scenároch došlo k poklesu v rozmedzí od 0,1 do 0,3 percentuálneho bodu (p. b.). Napriek pomerne značnému rozdielu (1,2 p. b.) vo výdavkoch medzi Slovenskom a priemerom EÚ v roku 2022 by podľa predikcií v roku 2030 už v Scenári intenzity práce by pomer výdavkov na HDP na Slovensku dokonca prekonal priemerný pomer výdavkov v EÚ. Znamená to, že úvodná fáza starnutia bude mať na Slovensku výrazne intenzívnejší efekt na náklady na zdravotníctvo v porovnaní s priemerom EÚ.

V roku 2070 by podľa predikcií EK už v takmer všetkých scenároch verejné výdavky EÚ na zdravotníctvo prekonal hodnoty z roku 2022 (výnimkou je Scenár starnutia v zdraví, v ktorom výdavky ostávajú na hodnote 6,9 % HDP). Rast oproti roku 2022 sa pohybuje medzi 0 % (Scenár starnutia v zdraví) a 18 % (Rizikový scenár), teda v oveľa nižších číslach než v prípade Slovenska (rast výdavkov Slovenska medzi rokmi 2022 a 2070 by v každom zo scenárov prekonal rast výdavkov EÚ). Až v troch scenároch⁴ by však slovenské výdavky podľa predikcií EK v roku 2070 prekonal výdavky na úrovni EÚ. V Základnom scenári by boli na rovnakej úrovni.

Slovensko teda podľa všetkých namodelovaných scenárov bude v blízkej aj ďalekej budúcnosti veľmi výrazne ovplyvnené starnutím populácie. Tabuľka 2 demonštruje približné hodnoty výdavkov v eurách.

Tabuľka 2: Verejné výdavky na zdravotnú starostlivosť na Slovensku (mil. € v cenách roku 2022)

Scenár	Výdavky 2022 (mil. €)	Výdavky 2030 (mil. €)	Výdavky 2070 (mil. €)	Zmena	
				2022-2030 (%)	2022-2070 (%)
Základný scenár	6 297,2	8 228,2	9 339,0	31	48
Rizikový scenár		8 651,2	10 967,4	37	74
Čistý demografický scenár		8 125,3	8 970,0	29	42
Scenár zloženej indexácie pre jednotlivé sektory		7 824,5	7 963,9	24	26
Scenár intenzity práce		8 632,6	10 835,4	37	72
Scenár starnutia v zdraví		7 994,3	8 402,4	27	33
Scenár bez zdravého starnutia		8 479,4	10 299,5	35	64

Zdroj: Ageing report 2024, Eurostat⁵

4 Rizikový scenár, Scenár intenzity práce a Scenár bez zdravého starnutia.

5 https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2022-2070_en

Pre výpočty v Tabuľke 2 sme použili hodnoty HDP tak, ako ich uvádza Eurostat a medziročné miery rastu HDP tak, ako ich uvádza Ageing report 2024. Na základe týchto údajov predstavovali verejné výdavky Slovenska na zdravotnú starostlivosť v roku 2022 približne 6,3 miliardy eur⁶. V roku 2030 by sa však už v závislosti od scenára pohybovali medzi približne 7,8 a 8,7 miliardami eur. Rast v každom zo scenárov pokračuje aj medzi rokmi 2030 a 2070, pričom v roku 2070 sa už verejné výdavky na zdravotnú starostlivosť v jednotlivých scenároch pohybujú medzi približne 8 a 11 miliardami eur. Medzi rokmi 2022 a 2070 tak ide o nárast medzi 26 % (Scenár zloženej indexácie pre jednotlivé sektory) a 74 % (Rizikový scenár).

Čitateľa v tomto bode upozorňujeme, že sa vždy jedná o hodnoty vyjadrené v eurách roku 2022. Nominálna hodnota výdavkov v rokoch 2030 či 2070 bude závisieť od inflácie a bude podstatne vyššia.

Možnosť extenzívnejšieho porovnania výsledkov Ageing reportu 2024 s Ageing reportom 2021, resp. s našou publikáciou Drahá budúcnosť zdravia, je pomerne obmedzená v dôsledku zmien v namodelovaných scenároch. Z publikácie Drahá budúcnosť zdravia však môžeme prebrať nasledujúcu vetu, ktorej platnosť ostala nezmenená: „Analýza jednoznačne demonštruje, že zdravotníctvo si bude vyžadovať stále väčší podiel ekonomických zdrojov. K tomuto vývoju dôjde v každom zo scenárov vytvorených Európskou komisiou, rozdiely spočívajú len v miere nárastu.“ Za zmienku tiež stojí, že vplyv starnutia na zdravotníctvo bude na Slovensku výrazne silnejší, než v priemere v EÚ.

Natíska sa tak otázka, odkiaľ slovenské zdravotníctvo dodatočné zdroje získa (absencia dodatočných zdrojov by znamenala výrazné znížovanie dostupnosti a kvality zdravotnej starostlivosti). Vo všeobecnosti existujú dva typy zdrojov – verejné a súkromné. Ak by mali byť dodatočné financie získané z verejných zdrojov, vyžadovalo by to oveľa väčšiu prioritizáciu zdravotníctva v rámci štátneho rozpočtu a/alebo výrazné zvyšovanie daní a odvodov. V prípade prioritizácie by boli nevyhnutné škrtky v iných rezortoch, napríklad výrazné zmeny v plošných sociálnych výdavkoch. Zvýšenie daní a odvodov by zas prispelo k už dnes značnému daňovo-odvodovému zaťaženiu, čo by ďalej znížilo atraktivitu života na Slovensku.

V prípade súkromných zdrojov existuje niekoľko možností, napríklad zvýšenie spoluúčasti pacientov, rozvoj pripistenia alebo prítok súkromného kapitálu. Ani tieto zmeny však nebudú jednoduché, keďže ide často o politicky citlivé kroky vyžadujúce si úpravu súčasnej legislatívy. Súkromný kapitál zároveň nepríde do prostredia vysokej neistoty a hostility zo strany politikov. Jedným z krokov na demonštrovanie otvorenosti súkromnému kapitálu by mohlo byť napríklad rozdelenie a odpredaj štátnej zdravotnej poisťovne. Nielen, že by Slovensko jednorazovo mohlo získať nezanedbateľný objem finančných zdrojov, zároveň by sa zbavilo inštitúcie, v ktorej v rámci oddlžovania opakovane rozpúšťa stámilióny eur.

Otázkou dodatočných zdrojov by sme sa mali zaoberať už dnes. Prognózy pre rok 2030 totiž ukazujú, že nejde o vzdialený problém. Tie pre rok 2070 zas ilustrujú, že tento problém len tak neprejde. Bez ohľadu na vôľu a názory politikov tak v najbližších rokoch budeme svedkami výrazných zmien v zdravotníctve.

⁶ Jedná sa o dopočítané číslo na základe hodnoty HDP a podielu výdavkov na HDP. Aktuálne revidované čísla z rozpočtu hovoria o sume 6,188 miliardy eur.

O autorovi

Matej Bárta vyštudoval politológiu na University of Amsterdam so špecializáciou na verejnú politiku. Aktuálne študuje sociálne intervencie a na dôkazoch založené hodnotenie politík na Oxford University. S INESS spolupracuje od roku 2021, venuje sa predovšetkým zdravotnej politike, pracuje však aj na projektoch z iných oblastí. Popri práci v INESS sa dlhodobo angažuje aj v Slovenskej Debatnej Asociácii.

Vydal: INESS - Inštitút ekonomických a spoločenských analýz
www.iness.sk

Autor: Matej Bárta
Grafický dizajn: Sofia Tokošová, INESS
Fotografia na obálke: DALL·E
ISBN: 978 - 80 - 89820 - 28 - 3
Rok vydania: 2024

Kontakt:

Matej Bárta
matej.barta@iness.sk

2% pre **INESS**

Pridajte sa k nám svojimi 2 % a zvýšme spolu tlak na zodpovednejšie hospodárenie štátu a menej regulácií, nech znie viac rozumu a menej populizmu.

ISBN 978-80-89820-28-3

9 788089 820283

www.iness.sk